

İLKÇAĞ ANADOLU'SUNUN FRİGYA YÖRESİNDEN YÜKSELEN BİR HÜZÜN TINISI- ANTİK METİNLERİN IŞIĞINDA SATYR MARSYAS'IN TRAJİK ÖYKÜSÜ

*Yrd. Doç. Dr. Didem DEMİRALP
Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
didemd@gazi.edu.tr*

Özet: İlkçağ Anadolu'sunun kaynaklık ettiği sayısız söylenceden biri de tabiat cinlerinden (satyr) biri olan Marsyas'a dair olandır. Frigya'nın ormanlarında yaşayan Marsyas, bir görüşe göre, aulos'un (kaval) kâşifi olup, ana tanrıça Kybele'nin danslı- müzikli törenlerine eşlik edermiş. Başka bir görüşe göre ise bu buluş, Athena'ya aitmiş. Tanrıçanın, çalarken, yüzünü çirkinleştirdiğini gördüğü kavali eline alacak olanı lanetleyerek fırlatıp atması, ardından Marsyas'ın, onu bulup çalmaya başlaması ve hybris'ine (kibir) yenik düşerek, lyre (bir çeşit arp) ustası tanrı Apollon'a, bir müzik yarışmasında kafa tutması ile devam eden olaylar ise kral Midas'ın isminin de karıştığı ve sonu trajik noktalanmış bir öyküye zemin hazırlamış.

Anahtar Kelimeler: Söylence, Frigya, Marsyas, Herodot, Platon.

A SAD TONE RISING FROM PHRYGIA - THE TRAGIC STORY OF MARSYAS THE SATYR ACCORDING TO THE ANCIENT SOURCES

Abstract: One of the many myths of Ancient Anatolia is the story of Marsyas the satyr who was believed to be living in the groves of Phrygia. According to some sources, he was the inventor of aulos (pipe) and because of that he was among the ones who participated in the ceremonies -with dance and music- of Cybele, mother of the gods. On the other hand according to other sources, this invention was Athena's. But when the goddess noticed that her face became ugly while playing the pipe, she threw it by cursing the one who was going to take it. When Marsyas took it up, he became a skillful player and because of his hybris he challenged Apollo the god of music and the master of lyre (harp). But all these events in which even king Midas interfered were about to come to a tragic end.

Keywords: Myth, Phrygia, Marsyas, Herodotus, Plato.

1. BİR FRİGYA¹ SÖYLENCESİ- KİBİRLİLİĞİN SAKINCASINA DAİR

Eski Çağ Anadolu'sundan günümüze ulaşan çok sayıdaki söylenceden biri de Marsyas'ındır. O, kimilerine göre bir satyr²; kimilerine göre ise bir köylüdür. Fakat her iki durumda da Frigyalı olduğu kabul edilir. Marsyas'ın öyküsü, şüphesiz trajiktir. Kibrine (hybris)³ yenik düşüp tanrılarla boy ölçüşmeye kalkışması, sonrasında kendi felaketiyle yüzleşmesine neden olmuştur. Öte yandan Marsyas, yine bu hikâyesi aracılığıyla Yunan müziğinin⁴ en eski dönemiyle de ilişkilendirilmiştir.

Söylenceye göre, tanrıça Athena⁵, bir gün, kendi icadı olan⁶ kavalını çalarken, bir su kaynağının yanından geçiyormuş. Tam bu sırada suyun yüzeyine eğilip kendi yansısına bakacak olmuş ve kavalın, yüzünü nasıl çirkinleştirdiğini farketmiş (Fotoğraf 1). Öfke ile enstrümanını atmış ve onu yerden alacak olanı lanetlemiş.⁷ Bu durumdan habersiz olan Marsyas, kavalı almış ve hemen çalmaya başlamış. Evvelden tanrıçanın üflemiş olduğu kaval, hâlâ bu ilâhi nefesin etkisinde olduğundan en güzel nağmeleri yayıyormuş. Ama Marsyas bunun da farkında değilmiş ve başarısıyla böbürlenip duruyormuş. O, bununla da yetinmemiş ama tanrı Apollon'a⁸ meydan okumuş ve onun arbi ile yarışma cüretini göstermiş. Bu müzik yarışmasının sonunda, kazanan, kaybedene dilediğini yapacaktı. Kimilerine göre, sanat perilerinin⁹; kimilerine göre, Nysalılar'ın¹⁰; kimilerine göre ise dağ

¹ Günümüzde Sakarya Nehri ile Büyük Menderes'in yukarı kolları arasında kalan bölgenin Antik Çağ'daki ismi. Buranın halkı da Frigler olarak bilinirdi. Frigler, İ.Ö. 1200'lerde Balkanlar ve Trakya üzerinden Anadolu'ya gelmişler, İ.Ö. 750 senesinde tarih sahnesine çıkmışlardı. Efsanevi kralları arasında Midas ve Gordios'un yer aldığı Frigya'nın başşehri, Gordion'du. İ.Ö. 6.yüzyılda Lidya tarafından işgal edilen ve Pers hanedanlığının hükmü altına giren ülke, Büyük İskender'in ölümünden sonra onun ardılları tarafından idare edilmiştir. Selevkoslar'ın hükümranlığını takiben, Bergama krallığının sınırları içinde yer alan Frigya, İ. S 116'dan sonra Roma'nın Asya eyaletine dahil oldu. Galatlar'ın İ. Ö 2. yüzyıl itibarı ile yerleştiği Doğu Frigya ise İ. Ö 25'te Galatia eyaletinin bir parçası haline geldi (Speake, 1994: 496).

² Ya da tabiat cini. Satyrler, vücutlarının üst kısmı insan; alt kısmı ise at ya da keçi biçiminde olan efsanevi varlıklardır. Uzun bir kıvrıklı ve at ayağı biçiminde ayakları olan satyrlerin erkeklik uzuvları da tasvir sanatlarından bilindiği üzere dolgun ve kalkık imiş (Grimal, 1991: 394)

³ Kibir, cüretkârlık, hırs ya da ölçsüzlüğü ifade eden kelime. Soyut kavramları kişileştirmeyi seven Eski Yunan düşüncesi, hybris'e, tanrılar dünyasında da yer vermiştir. Buna göre, Hybris, kibir, cüretkârlık, hırs ya da ölçsüzlüğün tanrıçasıdır (Erhat, 1984: 159).

⁴ Dinsel törenlerin, ayinlerin, eğlencelerin ve edebiyatın önemli bir parçası olan. Evlilikleri ve hasat zamanlarını kutlamak için bestelenen ilâhiler kadar cenazeler için bestelenen ilâhiler de vardı. Hiçbir toplumsal buluşmanın müziksiz gerçekleşmediği Eski Yunan dünyasında, şiir de aslında şarkı olarak söylenmek ve dansa eşlik etmek üzere yazılırdı. Müziğin, eğitim sisteminde de hatırı sayılır bir önemi vardı. Okullarda, gençlere, kaval ve arp çalmayı öğreten Yunanlılar'ın ilk müzik okulunu ise şair Terpanros'un, İ.Ö. 7. yüzyıl'da Sparta kentinde açtığı söylenir (Speake, 1994: 423).

⁵ Bilgelik ve savaş tanrıçası. Baştanrı Zeus'un kızı.

⁶ Kimilerine göre, bu buluş, Marsyas'a aitmiş. Satyr, Frigya'nın tabiat anası olan Kybele'nin dinsel âyinlerine de bu sebeple katılmış (Erhat, 1984: 218).

⁷ Başka bir anlatıma göre, Athena'nın kaval çaldığını gören baştanrıça Hera ile aşk tanrıçası Aphrodite, onunla alay etmişler. Tanrıça da Frigya'ya giderek, duru bir suda yüzünün gerçekten çirkin olduğunu görmüş ve kavalını atarken de onu yerden alacak olana en büyük cezaları vereceğini söylemiş (Erhat, 1984: 218).

⁸ Zeus'un oğlu. Işık, us, kehânet ve sanatın tanrısı. Anası, ilk kuşak tanrılardan (titanlar) olan Leto imiş.

⁹ Ya da Musalar. Zeus'un kızları.

tanrısı Tmolos'un¹¹ hakem olduğu yarışma, ikinci turda sonuçlanmış. Kazanan, Apollon imiş. Tanrı, bazı kaynaklara göre, arbına, sesiyle eşlik ederek galip gelmiş. Başka bir rivayete göre ise Apollon, enstrümanını ters tuttuğunda bile aynı ezgileri çıkarabildiği halde, Marsyas bunu başaramamış ve küstahlığının bedelini de ödemek zorunda kalmış.¹² Apollon, onu, bir ağaca bağlamış ve henüz hayatta iken derisini yüzmüş. Satyr'in kanı, Marsyas ırmağının¹³ kaynağı olurken; tanrı, onun derisini de yakındaki bir mağaraya asmış. Marsyas'ın kavalı ise nehir tarafından Maiandros ırmağına¹⁴ doğru sürüklenmiş. Sonrasında Asopos nehrinde¹⁵ ortaya çıkan ve yine bu nehir tarafından Sikyon¹⁶ topraklarına bırakılan kaval, orada bulunan Apollon tapınağına adak olarak sunulmuş (Smith ve Anton, 1884: 482).

Marsyas'ın öyküsü, Eski Yunan ve Roma'nın resim ve heykel sanatına da konu olmuştu. Bununla birlikte, dönemin tarih, coğrafya ve felsefe ile uğraşan aydınları da bu konuya değinmişlerdi. Onlar, Frigyalı satyr'in, kibirli olmanın sakıncasına dair anlatılan hazin hikâyesini, günümüze dek ulaşan yazılarında dile getirmişlerdi.

Bu çalışmanın amacı, binlerce yıl öncesine ait bu ibret öyküsünü, edebî, tarihsel, coğrafi ve hatta felsefî metinlerin ışığında okumaktır.

2. YUNANLI VE ROMALI TARİHÇİLERİN KALEMİNDEN FRİGYALI MARSYAS

2.1. Herodot'un¹⁷ “Tarih”inden

Herodot, birinci kitabında: “*Midas da Delphoi'a¹⁸ sunu göndermişti. Bu, yargıda bulunmadan evvel oturduğu harikulade kraliyet tahtı idi*” diye yazmış.

Tarihçi, Kserkes'in¹⁹, Yunanistan seferi sırasında Anadolu topraklarından geçişini resmederken de şöyle söylüyor: “*Halys²⁰ ırmağını geçip Frigya'ya ve bu ülke içinde yürünerek Kelainai'a²¹ varıldı. Maiandros'un kaynakları buradadır. Maiandros'a eşit bir ırmak olan Kataraktes de²² burada, hatta*

¹⁰ Günümüzde Aydın'ın Araphisar ilçesi.

¹¹ Bozdağ.

¹² Hikâyeye adı karşın Frigya kralı Midas gibi. Bir söylenceye göre, bu müzik yarışmasını izleyen kral, kavalın sesini tercih edince, Apollon çok öfkelenmiş ve Midas'ın kulaklarını eşek kulaklarına çevirmiş (Howatson, 2013: 613)

¹³ Günümüzde ÇineÇayı.

¹⁴ Büyük Menderes.

¹⁵ Yunanistan'da nehir.

¹⁶ Antik Yunanistan'da kent.

¹⁷ İ.Ö. 484-425. Halikarnassoslu (Bodrum) tarihçi. Karadeniz, Afrika, Mezopotamya, Yunanistan ve İtalya'yı gezmiş, çok sayıda insanla tanışıp konuşma fırsatı bulmuştur. “Herodot Tarihi” olarak da bilinen “Tarih”i, her biri, sanat perilerinden birinin adı ile anılan dokuz kitaptan meydana gelir. Eser, Yunanlılar ile Persler arasında geçen ve Yunanlılar'ın galibiyeti ile biten savaşları anlatır (Speake, 1994: 310).

¹⁸ Yunanistan'da kent. Apollon'un meşhur tapınağı (bilicilik merkezi) burada yer alıyordu.

¹⁹ Pers kralı (İ.Ö. 519- 465).

²⁰ Kızılırmak.

²¹ Ya da Helenistik Çağ'daki adı ile Apameia. Günümüzde Afyon'un Dinar ilçesi.

²² Düden Şelalesi.

Kelainai agorasında²³ kaynar ve Maiandros'a karıştır. Marsyas Silenos'un²⁴ derisinden yapılmış olan tulum da gene bu kentte asılıdır. Frigyalılar'ın anlattıklarına göre, Apollon, diri diri derisini yüzmüş, duvara asmıştır” (Herodotos, 1991: 336).

2.2. Sicilyalı Diodoros'un²⁵ “Tarih Kütüphanesi”nden

Diodoros'un ifadelerine bakılırsa²⁶; Hermes²⁷ “bir kaplumbağa kabuğunun dış yüzünü kullanarak bir arp yapmıştı. Bu olay, Apollon ile Marsyas'ın arasındaki yetenek yarışmasının ardından gerçekleşmişti. Bize anlatıldığına göre, Apollon, galip geldiği bu karşılaşmanın ardından, rakibini taşkın bir cezaya çarptırmıştı. Ama sonra pişman olmuş, arbinin tellerini sökmüş ve bir süre müzikle uğraşmamıştı” (Diodorus, 1814: 349).

Fotoğraf 1. Athena, kaval çalarken, bir genç, yüzüne ayna tutuyor. Kırmızı figürlü çan krater (İ. Ö 370- 360)

Boston Museum of Fine Arts, Massachusetts. Katalog No: 00.348 Beazley Arşiv No:N/A (www.theoi.com)

2. 3. Plutarkhos'un²⁸ “Alkibiades'in²⁹ Hayatı”ndan

Plutarkhos'a göre, Alkibiades, küçükken, öğretmenlerine saygıda kusur etmezmiş. Ama kaval çalmayı reddedermiş. Zira arp çalmak, kişinin yüzünü çirkinleştirmezken, kaval çalan birinin yüzünü, en yakın arkadaşları bile tanıyamazmış. Üstelik arp çalan biri, aynı zamanda konuşabilir ya da şarkı

²³ Antik kentte halkın toplanma alanı. Pazar yeri.

²⁴ Ya da kocamış Marsyas. İhtiyar satyrler, silenoslar olarak da bilinirlerdi.

²⁵ Sicilya doğumlu Yunanlı tarihçi. İ. S. 1. yüzyılda yaşamıştır. Kırk kitaptan oluşan eseri, “Bibliotheca Historica” (Tarih Kütüphanesi) başlığını taşır. Diodoros'un, mitolojik hikâyelere ve başka ırktan olanların (barbarların) sıradışı geleneklerine geniş yer ayırdığı kitabının sadece 1'den 5'e ve 11'den 20'ye kadar olan bölümleri, günümüze bir bütün halinde ulaşmıştır (Howatson, 2013: 251).

²⁶ Beşinci kitaptaki.

²⁷ Zeus ile titan Maia'nın oğlu. Tanrıların, özellikle de Zeus'un habercisi.

²⁸ İ. S 50- 120. Yunanlı tarihçi, yazar. İkiyüzden fazla kitap yazmıştır. Bunlardan elli tanesi, ünlü Yunanlı ve Romalılar'ın hayatını anlatan, aralarında Alkibiades'inkinin de yer aldığı “Yaşamlar”dır. “Moralia” (Âdetler Üzerine) başlıklı eseri ise felsefi ve dini konuları irdeler (Speake, 1994: 506).

²⁹ İ. Ö 450- 405. Atinalı lider. Ünlü devlet adamı Perikles tarafından yetiştirilmiş ve Sokrates'in talebelerinden olmuştur. Alkibiades, yetenekli bir devlet adamı ve askerdi. Bununla birlikte aşırıya kaçan zevkleri ve ölçüsüz tutumları nedeniyle eleştiri oklarının hedefi haline gelmiştir. Atina ile Sparta arasında geçen Peloponnesos Savaşları (İ. Ö 431- 404) sırasında da kâh Atina'nın kâh Sparta'nın yanında yer almıştı (Speake, 1994: 20).

söyleyebilirmiş. Alkibiades, “Biz Atinalılar, babalarımızın dediği gibi, kurucumuz olarak Athena’yı ve koruyucumuz olarak Apollon’u biliriz. Bunlardan biri tiksinerik kavali elinden atmış; öteki ise gösterişçi kavalcının derisini yüzümüştür” diye söylüyormuş (Plutark, 2005: 187).

3. COĞRAFYA BİLGİNLERİNİN GÖZÜNDEN SİLENOS MARSYAS

3.1. Amasyalı (Amasea) Strabon’un³⁰ “Coğrafya”sından

Strabon’un, onuncu kitapta söylediğine göre, şairler, Silenos, Marsyas ve Olympos’u³¹; Rhea³² ve Dionysos³³ ile ilişkilendirip, kavalın mucitleri olarak kabul ettiklerinde, Dionysos ve Frigya ayinlerini de ilişkilendirmiş³⁴ oluyormuş (Strabo 1928: 105).

Strabon, “Coğrafya”sının onikinci kitabında ise şöyle yazmış: “Apameia, Marsyas ırmağının kaynakları yanında kurulmuştur. Irmak, kentin ortasından akar ve kaynakları kentin içindedir. Aşağıya doğru kentin civarında dolaştıktan sonra şiddetli ve aceleci bir akımla Maiandros’a karışır... Maiandros, üzerinde aynı ismi taşıyan bir kent bulunan Kelainai adlı bir tepeden çıkar. Antiokhos Soter³⁵, Kelainai’da oturanları, bugünkü Apameia’ya yerleştirmiştir... Marsyas ile Apollon arasındaki yarışma da burada gerçekleşmiştir” (Fotoğraf 2). Yine Strabon’un dediğine göre, şehrin yukarısında, kaval yapımı için uygun kamışların yetiştiği bir göl varmış. Marsyas ve Maiandros’un kaynakları, bu gölden besleniyormuş (Strabon, 2000: 84-85).

**Fotoğraf 2. Marsyas ile Apollon arasındaki müzik yarışması.
Kırmızı figürlü vazo (İ. Ö 360- 340)**

Musee du Louvre, Paris. Katalog No: K570 Beazley Arşiv No: N/A (www.theoi.com)

³⁰İ.Ö. 64- İ. S 24. Amasya doğumlu Yunanlı coğrafya bilgini. Anadolu’yu, Mısır’ı, Toskana’yı, Etiyopya’yı hatta Arap yarımadasının güneyini gezip görmüştür. Doğduğu kentte hayata gözlerini yuman Strabon’un kırkyedi kitaptan oluşan “Historica Hypomnemata”sı (Tarihsel Taslaklar) kaybolmuştur. Öte yandan onyedki kitaplık “Geographica”sı (Coğrafya) elimizdedir (Seyffert, 1957: 604).

³¹Efsanevi kahraman Herakles’in oğlu. Ünlü bir kaval çalgıcısı. Bir görüşe göre Marsyas’ın babası. Başka bir görüşe göre ise Marsyas’ın oğlu.

³²Ya da Kybele.

³³Yahut Bakkhos. Üzüm ve şarabın tanrısı.

³⁴Gerek şarap tanrı için gerekse -Frigya’nın doğa anası- Kybele için düzenlenen âyinlerin olmazsa olmaz unsurlarından biri de dans ve müzikti. Törenlere katılanlar, kaval ve tef sesleri arasında çılginca raks ederlerdi.

³⁵İ. Ö 324- 261. Selevkos hükümdarı- “Kurtarıcı” Antiokhos.

3.2. Manisalı (Magnesia) Pausanias'ın³⁶ “Yunanistan'ın Tasviri”nden

Pausanias, Atina Akropolü'nde³⁷ gezerken, bir Athena heykeli gördüğünü söylüyor.³⁸ O: “*Burada, Athena'yi, kendisinin fırlatıp attığı kavalı yerden alan Silenos Marsyas'a vururken gösteren bir heykel var*” diye yazmış.³⁹

Seyyah, “Yunanistan'ın Tasviri”nin ikinci kitabını, Argolis'in⁴⁰ şehirlerine ayırmıştı. Bunlardan biri, Sikyon idi. Pausanias, buradaki Apollon Tapınağı'nı resmederken, yapının, kentin pazar yerinde olduğunu ifade etmiş ve “*Marsyas'ın kavalının, bu yerde, tanrıya adak olarak sunulduğuna dair bir hikâye var. Silenos, felaketiyle karşılaştığında, Marsyas ırmağının, Maiandros'a sürüklediği kaval, Asopos'ta tekrar belirmiş ve ardından Sikyon'da kıyıya vurmuş. Kavalı bulan çoban, onu, Apollon'a vermiş. Ben, tanrıya sunulan bu armağanı göremedim. Zira bir yangın sonucu ortadan kaybolmuş*” diye eklemiştir (Pausanias, 1918: 287).

Argolis sınırları içinde yer alan bir başka kent ise Argos idi. Pausanias, bu şehri gezerken, Sakadas'ın⁴¹ mezarını görmüş ve “*Delphoi'da, tanrı için yazılan bir besteyi yalnızca kaval ile çalan ilk kişi, Sakadas idi. Apollon'un, Marsyas Silenos ile arasındaki mücadeleden beri, kaval çalanlara duyduğu öfkenin, Sakadas yüzünden devam ettiği düşünülmektedir*” diye yazmış (Pausanias, 1918: 364).

Kitabının sekizinci cildini, Arkadia'daki⁴² gözlemlerine ayıran seyyah, Mantinea kentinde Leto ve çocuklarına⁴³ adanmış bir tapınak olduğunu; üçlünün burada yer alan heykellerini, Praksiteles'in⁴⁴ yaptığını söylüyor. Sanatçı, heykellerin kaidesinde, kavalını çalan Marsyas ile sanat perilerini tasvir etmiş.

“Yunanistan'ın Tasviri”nin onuncu kitabını, Phokis bölgesindeki⁴⁵ seyahatlerine ayıran Pausanias, Delphoi kentinde karşılaştığı bir yapıdan da söz etmiş. Yazar, binanın duvarlarının, Polygnotos'un⁴⁶ resimleriyle süslü

³⁶ İ. S 110- 180. Manisa doğumlu seyyah ve coğrafya bilgini. “Periegesis Hellados” (Yunanistan'ın Tasviri) başlığını taşıyan on kitaplık eseri, Kıta Yunanistan'ın belli başlı on bölgesine (Attika, Argolis, Lakonia, Messenia, Elis, Akhaia, Arkadia, Boiotia ve Phokis) ayrılmıştır. Yazar, gördüğü mimari yapıları ve sanat eserlerini tasvir etmekle kalmamış ama görüp işittiği yerel âdet ve söylenceleri de canlı bir şekilde resmetmiştir (Howatson, 2013: 700).

³⁷ Ya da yukarı kent. Şehrin en önemli yapılarının bulunduğu, takviye edilmiş tepe.

³⁸ İlk kitapta.

³⁹ Birinci kitapta. Yazar, Atina'yu da içine alan Attika bölgesine dair gözlemlerini aktarmaktadır (Pausanias, 1918: 121).

⁴⁰ Peloponnesos yahut Mora yarımadasının doğusunda yer alan bölge.

⁴¹ Şair ve müzisyen. Delphoi'da, Apollon onuruna dört yılda bir kez düzenlenen oyunlar sırasında gerçekleştirilen kaval çalma yarışmasını İ. Ö 586'dan itibaren ardı ardına üç kez kazanmıştı. Ayrıca Bkz. 18. dipnot.

⁴² Peloponnesos yarımadasının merkez ve doğusunda bulunan bölge.

⁴³ Apollon'dan başka, av tanrıçası Artemis.

⁴⁴ İ. Ö 370- 330. Atinalı ünlü heykел sanatçısı. En meşhur eserlerinden biri, Roma Çağı'ndaki mermer kopyaları sayesinde tanıdığımız Knidos (Datça) Aphrodite'i idi.

⁴⁵ Yunanistan'ın merkezinde yer alan.

⁴⁶ İ. Ö 480- 450. Thasos (Taşoz) doğumlu Yunanlı ressam. Atina kentinde yer alan Stoa Poikile'nin (Sütunlu Revak) duvarlarını kaplayan resimleri, antik çağda çok ünlü imiş. Pausanias'ın andığı –Knidoslular'ın yaptırdığı ve “Delphoi halkının toplantı salonu” diye bilinen- yapıdaki resimleri de günümüze ulaşmamış olmakla birlikte yine antik çağda çok meşhurdur. Bunlar, Iliupersis (Troya'nın yağması) ile Nekyia (Ölüler diyarı) tasvirleri imiş (Howatson, 2013: 763).

olduğunu söylüyor. Bunlardan biri de bir kaya üzerinde oturur durumdaki Marsyas'ınkiymiş. Satyr'in hemen yanbaşıda ise kaval çalma alıştırması yapan genç Olympos varmış. Pausanias, “*Kelainai'da yaşayan Frigyalılar, şehrin içinden geçen nehrin, bir zamanlar bu meşhur kavalcı olduğuna inanırlar. Onlar, bir kaval ezgisi olan “Tabiat Ananın (Kybele- Rhea) Türküsü”nü, Marsyas'ın bestesi olduğuna da inanırlar. Üstelik yine Frigyalılar, Galatlar'ın⁴⁷ ordusunu, Marsyas'ın yardımıyla püskürttüklerini söylerler. Marsyas, nehrin suyu ve kavalının ezgileriyle onları savunmuş*” diye söylüyor (www.theoi.com/Georgikos/SatyrosMarsyas).

4. DÜŞÜN BİLİM –FELSEFENİN- DİLİNDEN MARSYAS

4. 1. Platon'un⁴⁸ “Euthydemos”⁴⁹ Başlıklı Diyalogu'ndan

Platon'un söylediğine göre, Sokrates, bir gün, dostu Kriton ile konuşurken, Euthydemos ile yaptığı bir tartışmadan söz ediyormuş. Lykeion'da⁵⁰ gerçekleşen bu tartışmaya, bir grup izleyici de⁵¹ tanıklık etmiş. Platon'un aktardığına göre, bir ara söz alan Ktesippos, erdemli olmayı öğretecekse, kendisini, tıpkı Sokrates'in yapmaya hazır olduğu gibi, Dionysodoros'un ellerine bırakacakmış. O, isterse derisini yüzecek olsunmuş. Yeter ki sonunda Marsyas'ınki gibi bir tulum haline değil ama erdem haline gelsinmiş (Platon 2000, 33- 34). (Fotoğraf 3).

⁴⁷ Ya da Keltler. Avrupalı kavim. İ.Ö. 3.yüzyılda Çanakkale Boğazı'nı geçerek Anadolu'ya girmişler ve Frigya'ya yani bugünkü Ankara civarına yerleşmişlerdi.

⁴⁸İ.Ö. 429- 347. Atina doğumlu Yunanlı filozof. Hocası Sokrates'ten başka Pythagoras, Herakleitos, Parmenides ve Empedokles gibi diğer erken dönem filozoflarının etkisinde kalarak geliştirdiği felsefesini, İ. Ö 388 senesinde Atina'da açtığı düşünce okulu (Akademi) vasıtasıyla yaymıştı. Öte yandan sistemli bir bilimsel çalışması olmadığından, kendi adıyla anılan felsefesini tanımak, kaleme aldığı ve neredeyse tamamında baş konuşmacının Sokrates olduğu diyalogları vasıtası ile mümkün olmuştur. Bunlardan bir kısmı, ahlâkla ilgili olup, Sokrates'in etkisini taşımaktadır. Bunun yanında metafizik (tanrı, ruh, ruh- beden ilişkisi gibi) konuları irdeleyen diyaloglarından başka varlık ve bilgiyi konu edinen –aralarında Euthydemos'un da bulunduğu- diyalogları vardır. Platon'un, yine diyaloglar halinde kaleme alınmış “Devlet” ve “Yasalar” başlıklı kitapları ise onun ideal devlet şeklinin ve kanunların izini sürdüğü devasa çalışmalarıdır (Demiralp, 2013: 37- 38).

⁴⁹ Dönemin sofistlerinden. Sofistler, Atina'nın “Altın Çağ”ı olarak nitelendirilen İ. Ö 5. yüzyılda, demokrasinin seçkin yurttaşlarını yetiştirmek vaadiyle ortaya çıkan bir grup eğitmendi. Aralarında Protagoras, Gorgias ve Simonides gibi isimlerin yer aldığı bu grup, kent yönetiminde söz sahibi olmak isteyen gençlere, siyasetin incelikleri kadar erdemli olmayı da öğretebileceklerini iddia ediyorlardı.

⁵⁰ Spor okulu ya da gymnasium.

⁵¹ Aralarında sofistin kardeşi ve kendisi de bir sofist olan Dionysodoros, Klinias, Ktesippos ve arkadaşlarının bulunduğu.

Fotoğraf 3. Apollon ile Marsyas. Roma Dönemi lahti (290- 300)
Musée du Louvre, Paris. Eser Kayıt No: Ma2347 Campana Koleksiyonu.
(www.flickr.com)

4. 2. Platon'un "Yasalar"ından⁵²

Platon'un aktardığına göre, Atinalı ile Kleinias, ilk kent ve devletlerin ne zaman ortaya çıktığı hakkında konuşurlarken⁵³, Atinalı, insanlara dair çok eski bir söylenceye değinmiş. Bu, vaktiyle, yeryüzünde vuku bulan bir tufanla ilgili imiş. Yalnızca dağlardaki çobanların kurtulabildiği bu devasa sel, sadece kentleri yıkmakla kalmamış ama insanoğlunun o vakte kadar bulup geliştirdiği her türden yeniliği de ortadan kaldırmış. Eğer böyle olmasaymış, yeni icatlardan nasıl söz edilirmiş? Kleinias da böyle düşünüyor, bin ya da ikibin yıllık geçmişi olan bu buluşları, Daidalos⁵⁴, Orpheus⁵⁵ ve Palamedes'le⁵⁶ ilişkilendiriyormuş. O, müzik alanındaki yeniliklerin de Marsyas ve Olympos'a ait olduğunu söylüyormuş (Platon 1998: 65- 67).

4. 3. Claudius Aelianus'un⁵⁷ "Tarihten Öyküler"inden

Aelianus'un –onüçüncü kitapta- söylediğine göre, Kelainai'da, biri, kavalını, Frigyalı'nın derisinin yakınında çalarsa, deri oynarmış. Ama bir başkası, Apollon'u övmek için çalarsa, deri, kımıldamaz, işitmez görünürmüş (www.theoi.com/Georgikos/SatyrosMarsyas).

⁵² Ya da "Nomoi". Düşünürün son çalışması olup, oniki kitaptan oluşan eser. Atinalı bir yabancı, Giritli Kleinias ve Spartalı Megillos arasında geçen bir diyalog şeklinde yazılmıştır. Üçlü, Girit'te kurulması düşünülen Magnesia kenti için en doğru yasaları saptamaya, kentin toplumsal ve siyasal yaşamını etkileyecek düzenlemeleri yapmaya çalışmaktadırlar.

⁵³ Üçüncü kitapta.

⁵⁴ Söylenceye göre, Attika kralı Kekrops'un soyundan gelen Atinalı heykeltıraş, mimar.

⁵⁵ Trakyalı efsanevi ozan. Arbindan yükselen tınılar, hayvanları, ağaçları hatta taşları büyülermiş.

⁵⁶ Harfleri, sayıları, dama oynunu ve zarları keşfettiğine inanılan mitolojik karakter. Yunanlı yiğit.

⁵⁷ İ.S. 170- 235. Romalı sofist, retorik (söylev ya da belagat) ustası. Ondört kitaptan meydana gelen "Varia Historia"ında (Tarihten Öyküleri), insanlara dair; onyedili kitaplık "De Natura Animalium"unda (Hayvanların Doğası) ise hayvanlara dair gariplikleri kısa hikâyeler şeklinde, Yunancakaleme almıştı (Speake, 1994: 8).

4.4. Yaşlı Philostratos'un⁵⁸ “Tasvirler”inden

Philostratos'un Napoli'de gördüğü tasvirlerden biri, Kelainai'ınki imiş. O, gördüğü manzarayı şöyle anlatıyor⁵⁹: “Resimdeki su kaynağını ve mağarayı dikkâte alırsanız, bu yer Kelainai olmalı. Ama Marsyas çekip gitmiş. Ya sürüsünün peşinde ya da tanrı ile arasındaki yarışma sonuçlanmış. Buradaki ırmak tatlı tatlı akıyor ama resimde ondan daha tatlı olan birşey var. Kavalcı Olympos bu. Kavalını çalmış, ardından narin çiçeklerin üzerinde uykuyakalmış bir genç o. Bir grup satyr ise onu sevgi dolu gözlerle izliyor.”

4.5. Genç Philostratos'un⁶⁰ “Tasvirler”inden

Philostratos, altıncı makalesini, Eski Yunan menşeli bir resme ayırmış. Bu, Marsyas'ın tasviri imiş. Yazar, gördüğü manzarayı aktarırken şöyle diyor: “Frigyalı'nın mağlup olduğu anlaşılıyor. O, mahvolmuş bir adamı andırıyor. Çekeceği ızdırabın farkında ve kavalını son kez çalmış olduğunu da biliyor. Zira hiç de uygun olmayan bir biçimde davranmış, küstahlık etmiş ve Apollon'a, Leto'nun oğluna karşı gelmişti. Kavalı, bir daha asla üflenmemek üzere, bir köşeye fırlatılıp atılmış. Kendisi ise asılacağını bildiği çam ağacının yanında duruyor. Bu cezayı, kendisi için o belirlemişti. Derisi yüzülecekti. Öte yandan az ötede duran yabancıya⁶¹ gizlice bakmaktan da geri durmuyor. Bu yabancı, az sonra Marsyas'ın derisini yüzeceği bıçağını bileyor. Eminim siz de adamın ellerinin, bileği taşı üzerinde olduğunu görüyorsunuzdur. Marsyas'a düşmanca bakan bu adamın vahşi ve kir içindeki saçları diken diken olmuş. Kırmızı yanakları ise bence, kana susamış olduğuna işaret ediyor. Kaşlarını çatmış ve bu da katıksız öfkesinin alameti. Üstelik az sonra ne yapacağını bilincinde ki zalimce sırıtıyor. Ama ben, mesut olduğu için mi yoksa gerçekleştireceği katliamdan gurur duyduğu için mi gülüyor, emin değilim. Apollon ise bir kayanın üzerine uzanmış, dinleniyor. Sol koluna yasladığı arbına, yine sol eliyle kibarca vuruyor. Sanki bir ezgi tıngırdatıyor. Tanrının gayet rahat olduğunu ve gülümsemesinin, yüzünü aydınlattığını görüyorsunuz. Sağ eli ise kucacağının üzerinde duruyor ve nazikçe arbını kavriyor. Onun bu rahatlığı, zafer kazanmış olmanın verdiği neşe olsa gerek. Burada ayrıca sonradan Marsyas'ın ismini alacak olan ırmak da resmedilmiş. Ve bakın, bir grup satyr, Marsyas için nasıl da ağlıyor? Ama kederli olsalar da neşeli ruh halleri, sıçraya sıçraya yol almak üzere sıraya dizilişlerinden belli.”

⁵⁸ Ya da Flavius Philostratos (İ.S 190- ?) Lemnoslu (Limni) sofist. “Heroikos” (Kahramanlar Üzerine) başlıklı eseri, Troya Savaşı'na katılan kahramanlara dair –diyaloglar halinde yazılmış- bir söylev niteliğini taşır. Yazar, “Eikones” (Tasvirler) başlığını taşıyan iki kitaplık çalışmasında ise Napoli'deki bir sergide gördüğü, çoğu mitoloji konulu altmışdört resmi tanıtır. Philostratos, kısa makaleler şeklinde kaleme aldığı bu eserinde, ev sahibinin on yaşındaki oğluna hitabetmektedir (Seyffert, 1957: 484).

⁵⁹ İlk kitabın yirminci makalesinde.

⁶⁰ Yaşlı Philostratos'un torunu. Sofist. “Eikones”in (Tasvirler) devamını yazmıştır. Günümüze ulaştığı şekliyle onyedici kısa makaleyi içeren eseri, yine ağırlıklı olarak mitoloji temalı resimleri anlatır. Yazar, çalışmasının girişinde, akıcı bir Attika lehçesi ve taşkın bir güzellikle yazmış olduğunu söylediği dedesinin izinden gideceğini belirtir (Seyffert, 1957: 485)

⁶¹ Apollon'un İskitli kölesi. Hikâyenin başka bir versiyonuna göre, Marsyas'ı cezalandırma işi, ona düşer (Bkz. Pseudo Hyginus'un Öyküleri'nden alt başlıklı bölüm).

5. ROMALI VE YUNANLI EDEBİYATÇILARIN ANLATTIĞI ŞEKLİYLE SATYR MARSYAS

5.1. Ovidius'un⁶² “Dönüşümler”inden

Ozan, Marsyas'ın bir ırmağa dönüşümünü, şu mısralarda⁶³ dile getirmiş:

“Satyr, Minerva'nın⁶⁴ kavalını çaldığı müsabakada,
 Leto'nun oğluna yenilip,
 bedelini ödediğinde: “Hayır, hayır!” diye haykırarak,
 “Neden parçalarsınız beni? Pişmanım oysa!
 Bir kaval değmez buna!” diye bağırmişti.
 Apollon, onun bütün derisini yüzmüş,
 yara bere içinde bırakmıştı. Kan akıyordu her yerinden.
 Tendonları açığa çıkmış, örtüsüz damarları ise titriyordu.
 Hafifçe oynayan bağırsaklarını da sayabilirdiniz onun.
 Ve dokularını. Gün ışığı, kaburgaları arasından parladığında.
 Orman tanrıları, faunuslar⁶⁵, kardeş satyrler ve nymphalar⁶⁶,
 hepsinin gözü yaşlı. Olympos'un da öyle.
 Ve dağlarda sürüsünü otlatan her çoban da ağlar dururmuş ona.
 Bereketli toprak önce ıslanmış, sonra içine çekmiş
 akan gözyaşlarını.
 Ardından su haline getirip onları, gökyüzüne vermiş.
 İşte bayır bayır dolaşarak denize doğru akan Marsyas, bu sudur.
 Frigya'nın en temiz, en berrak ırmağı” (Ovid, 1987: 133).

5.2. Ovidius'un “Roma Şenlikleri Takvimi”nden⁶⁷

Ovidius, Haziran'a⁶⁸ ayırdığı altıncı kitapta, ayın onüçüncü gününde⁶⁹, Minerva için, kavalcıların, kenti, bir uçtan öbürüne dolaştığı bir şenlik⁷⁰ düzenlendiğini ifade etmiş ve tanrıçaya seslenerek, kutlamaları, onun

⁶² Yahut Publius Ovidius Naso (İ. Ö 43- İ. S 17) Romalı şair. Günümüze kalan eserleri arasında “Amores” (Aşk Şiirleri), “Epistulae” (Mektuplar), “Ars Amandi- Amatoria” (Aşk Sanatı), “Metamorphoses” (Dönüşümler) ve “Fasti” (Roma Şenlikleri Takvimi) sayılabilir. Ovidius'un onbeş kitaptan meydana gelen “Dönüşümler”i, bir epik (destan) şiiirdir. Ozan, heksametre (altı ayaklık) vezni ile kaleme aldığı eserinde, Yunan ve Roma efsanelerine konu olan kahramanların mucizevî dönüşüm (başkalaşım) hikâyelerini anlatır (Seyffert, 1957: 439- 440).

⁶³ Altıncı kitapta yer alan.

⁶⁴ Athena.

⁶⁵ Ya da –Roma'da- satyrler.

⁶⁶ Doğa ile içiçe yaşayan, dişi, tanrısal varlıklar, tabiat perileri.

⁶⁷ Çeşitli dinsel göreneklere ve şenlikleriyle Roma takvim yılını anlatan manzum yapıt. Ağıt (altı ayak ve onu izleyen iki ikibuçuk ayaklık) vezni ile kaleme alınan eserin, Roma takviminin yalnızca –Ocak'tan Haziran'a- ilk altı ayını kapsayan altı kitabı günümüze ulaşmıştır (Howatson, 2013: 318).

⁶⁸ Iunius.

⁶⁹ Idus ya da Ides.

⁷⁰ Küçük Quinquatrus.

ağzından duymak istemişti. Ozanın ifadesine göre, Minerva'nın sözleri arasında şunlar da varmış:

*“Kavala, ilk ses veren, bendim,
şimşir dalına aralıklarla açtığım deliklerin yardımıyla.
Müzik hoştu, lâkin pek saf yüzümdeki
şişmiş yanaklarımın yansısını gördüm su üzerinde.
Ve dedim: “Sanatım buna değmez, elveda kavalım!”
Irmağın kenarında durdum, attım onu, akan suya.
Satyr Marsyas buldu onu, şaşırdı kaldı evvela.
Nasıl kullanacağını bilmiyordu. Ama nefesiyle bir ses verdi ona.
Ve hem nefesini hem parmaklarını kullandı daha sonra.
Çok geçmeden böbürlenmeye başladı yeteneğiyle, nymphalar arasında.
Apollon'a da kafa tutmaya kalkışınca, Phoibos⁷¹ astı onu.
Derisi ayrıldı uzuvlarından...” (Ovid, 1959: 373).*

5.3. Sahte Hyginus'un⁷² “Öyküler”inden

Yazar, satyr Marsyas'ın hikâyesini, iki defa anlatmış. Bunlardan ilkinde⁷³ şöyle yazmış: *“Athena, kendi buluşu olan kavalı fırlatıp attığında, onu eline alacak olanın, şiddetle cezalandırılacağını söylemiş. Marsyas, bir çoban, Oeagros'un⁷⁴ oğlu, satyrlerden biri, onu bulmuş, bıkip usanmadan pratik yapmış ve her gün, bir öncekinden daha güzel ezgiler çalmaya başlamış. Hatta günün birinde Apollon'a meydan okuyarak, onun arbiyle yarışmaya kalkmış. Apollon oraya gelince, hakemlik yapsınlar diye sanat perilerini çağırılmışlar. Marsyas, galip olarak oradan ayrılmak üzere iken Apollon, arbinu bu kez de ters tutarak aynı melodiyi çalmayı başarmış. Marsyas ise kavalı ile bunu yapamamış. Böylece Apollon galip gelmiş. Marsyas'ı bir ağaca asarak, derisini yüzmesi için bir İskitli'ye teslim etmiş. Bedenin geri kalanını da gömsün diye oğlu Olympos'a vermiş. Marsyas ırmağı da ismini, onun kanından almış” (www.theoi.com/Georgikos/SatyrosMarsyas).*

Yazar, Marsyas'ın başından geçen trajik olayları kaleme aldığı diğer öyküsünde⁷⁵, kral Midas'ın ismini de anmış. Buna göre: *“Midas, Mygdonia⁷⁶ kralı, Tmoloslu ana tanrıçanın oğlu⁷⁷, Apollon'un, Marsyas ya da*

⁷¹ Işık saçan- Apollon.

⁷² Ya da Pseudo- Hyginus. Gaius Iulius Hyginus (İ. Ö 64- İ. S 17). İmparator Augustus'un İspanyol kökenli azatlısı olup, çağın önemli bilginleri arasında yer alır. Farklı konularda kaleme aldığı yazılarının çoğu kayıptır. Günümüze ulaşan ve ismini taşıyan iki yapıtı ise aslında ona ait değildir. Bunlardan biri de “Fabulae” (Öyküler) başlığını taşıyan, tahminen İ. S 2. yüzyılda Yunan kaynaklarından yapılan bir derleme olan bir mitoloji kitabıdır ve ikiyüzyetmişyedi öykü içerir (Howatson, 2013: 422).

⁷³ Yüztüzyetmişyedi öykü.

⁷⁴ Efsanevi Trakya kralı. Kimi zaman, Marsyas'ın babası olduğu söylenmiştir.

⁷⁵ Yüzdoksanbirinci öykü.

⁷⁶ Antik Trakya'da bölge. Frigya-Trakya ilişkisi için Bkz. 1.dipnot.

Pan⁷⁸ ile arasındaki müsabakada hakemlik yapmış (Fotoğraf 4). Tmolos'a göre, zafer, Apollon'unmuş. Fakat Midas, kazananın Marsyas olması gerektiğini söylüyormuş. Bunu duyan Apollon, çok öfkelenmiş ve Midas'a şöyle söylemiş: “*Bundan böyle, yargıda bulunurken kullandığın aklına uyan kulakların olacak.*” Ve ardından, kralın kulaklarını, eşek kulağına çevirmiş (www.theoi.com/Georgikos/SatyrosMarsyas).

5.4. Yaşlı Plinius'un⁷⁹ “Doğa Tarihi”nden

Yazar, beşinci kitapta⁸⁰, eskiden Kelainai olarak bilinen Apameia kentinin, Signia Dağı'nın⁸¹ eteklerinde kurulduğunu söylüyor. Maiandros'un kollarından biri⁸² olan Marsyas, burada, yerin altından çıkar ve bir müddet sonra tekrar gizlenirmiş. Aulokrene⁸³ ise Marsyas ile Apollon arasında geçen kaval çalma yarışmasının yapıldığı yermiş. Apameia'nın on mil⁸⁴ uzağında, Frigya yolu üzerinde yer alan vadiye de bu isim verilmiş (www.theoi.com/Georgikos/SatyrosMarsyas).

Fotoğraf 4. Midas, Apollon ile Marsyas arasındaki yarışmada yargıda bulunurken. Bakır üzerine yağlı boya. Filippo Lauri (1623- 1694) , Özel Koleksiyon.

5.5. Statius'un⁸⁵ “Şiir Derlemeleri”nden

⁷⁷ Efsaneye göre, Midas, “Gordion” (Yassıhöyük) kentini kuran Gordias (ya da Gordios) ile Kybele'nin oğlu imiş.

⁷⁸ Arkadialı, keçi ayaklı tanrı. Sürülerin ve çobanların koruyucusu. Hermes'in oğlu. Öyküde kimi zaman Marsyas'ın yerini alır.

⁷⁹ Gaius Plinius Secundus (İ. S 23/4- 79). Romalı alim ve yazar. Kendisi de bir yazar olan yeğeni Genç Plinius'a göre, savaş, hitabet, dilbilgisi ve tarih gibi farklı konularda yazılar yazmıştır. Öte yandan günümüze ulaşan tek çalışması, otuzyedinci kitaptan meydana gelen “Naturalis Historia”dır (Doğa Tarihi). Ansiklopedik eser, çağın biliminin ulaştığı düzeyi göstermesi açısından önemlidir (Speake, 1994: 504- 505).

⁸⁰ Afrika, Ortadoğu ve Anadolu'nun coğrafyasını irdelediği.

⁸¹ Günümüzde Akdağ.

⁸² Obrima ve Orba'nın yanında.

⁸³ Karakuyu Gölü.

⁸⁴ Yaklaşık olarak 17 km.

⁸⁵ Publius Papinius Statius (İ.S. 45- 96). Romalı şair. Bir okul öğretmeninin çocuğu idi. İmparator Domitian (İ. S 51- 96) zamanında yıldızı parlamıştı. Günümüze kalan eserlerinden “Thebaid” (Thebes Efsanesi) ile “Akhilleis”

“Marsyas’ın derisini yüzen Frig bıçağının hikâyesini kimler anlatmaz ki?
O, Apollon’un müziği ile yarışmaya cüret edendi.
Minerva da ne sevinmişti şimşir kavalın yere düşüşünden” diyor⁸⁶ ozan
(www.theoi.com/Georgikos/SatyrosMarsyas).

5. 6. Sahte Apollodoros’un⁸⁷ “Kütüphane”sinden

Yazarın ilk kitapta söylediği şekliyle: “Apollon, Olymposoğlu Marsyas’ın yaşamına son vermişti. Bu adam, Athena’nın, yüzünü çirkinleştirdiği için fırlatıp attığı kavalı yerden almış üstelik bir müzik yarışmasında Apollon’la rekabet etmeye kalkışmıştı. Galip gelen, yenilene, istediğini yapacaktı. Çekişme esnasında, Apollon, arbını, baş aşağı ederek çalmış ve Marsyas’ı da bunu yapmaya davet etmişti. Ama o, bu mahareti gösteremedi. Kazanan Apollon oldu ve Marsyas’ı ulu bir çınara asarak derisini yüzdü” (www.theoi.com/Georgikos/SatyrosMarsyas).

5. 7. Athenaios’un⁸⁸ “Filozofların Akşam Yemeği”nden

Athenaios’un dediğine göre⁸⁹, Telestes⁹⁰, zeki olanın, ilâhi Athena’nın, elindeki kavalı, çalarken yüzünü çirkinleştirdiği için attığına yürekten inanmıyormuş. Neden o kavalı, Marsyas alsınmış ki? Klotho’nun⁹¹, kendisine evlenmeyeceğini ve hiç çocuk sahibi olmayacağını bildirmesine rağmen, tanrıça, niçin güzel olmak için arzu duysunmuş ki?

5. 8. Nonnos’un⁹² “Dionysos’un Maceraları”ndan

Ozan, ilk kitapta, Dionysos tanrıya tapan kadınlara⁹³ seslenirken, onlardan, neşe saçan teflerini ve keçi derilerini istiyor. Kavallarını istemekte ise gönülsüz görünüyor. Çünkü o, tanrı Apollon’u gücendirmekten korkuyor. Zira tanrı, kendisine meydan okuyan Marsyas’ı rezil ettiği günden beri, onun

(Akhilleus’un Yaşamı), birer destan şiiridir (epos). “Silvae” (Şiir Derlemeleri) başlıklı beş kitaplık çalışması ise şairin, 92 yılından ölümüne dek yayınladığı ve farklı vezinlerde kaleme aldığı otuziki şiirden meydana gelir (Speake, 1994: 604).

⁸⁶ Son kitapta yer alan ve “Babaya Matem” başlığını taşıyan şiirinde.

⁸⁷ Ya da Pseudo- Apollodoros. Apollodoros Athenaios (İ.Ö. 180- 110) Yunanlı bilgin ve yazar. Düzyazı olarak kaleme aldığı “Peri Theon” (Tanrılar Üzerine) ve “Khronike” (Tarih) başlıklı yazıları, parçalar halinde günümüze ulaşmıştır. Apollodoros’a atfedilen, “Bibliotheka” (Kütüphane) başlığını taşıyan ve üç kitaptan oluşan mitolojik eser ise muhtemelen geç dönemdeki bir derlemeden ibarettir (Speake 1994: 47).

⁸⁸ Naukratis (Mısır) doğumlu Yunanlı yazar (İ. S 170- 230). “Deipnosophistae” (Filozofların Akşam Yemeği) başlıklı onbeş kitaplık çalışması, günümüze kısmen ulaşan ilk üç kitabı hariç, elimizdedir. Yazar, Roma’da, aralarında Galen (fizikçi) ve Ulpianus (hukukçu) gibi gerçek kişilerin adlarını taşıyan yirmiyüç entelektüelin katıldığı yemekli bir akşam toplantısında konuşulanları, arkadaşı Timokrates’e aktarır. Yazarın kendisinin de hazır bulunduğu sohbet sırasında, ev ve toplum yaşamıyla yakından ilgili olan âdetler, ticaret, sanat ve bilime dair konular irdelenir (Seyffert, 1957: 80).

⁸⁹ Öndördüncü kitapta.

⁹⁰ Ya da Telestes Selinuntius (İ.Ö. 5- 4. yüzyıl). Lirik (arp eşliğinde okunan) ve dithyrambik (koronun eşlik ettiği lirik) şiirlerin ozanı.

⁹¹ Kader tanrıçası. Zeus ile titan Themis’in üç kızından biri.

⁹² Panopolis (Mısır) doğumlu Yunanlı şair (İ.S. 5. yüzyıl). “Dionysiaka” (Dionysos’un Maceraları) başlığını taşıyan, kırksekiz kitap ve 20426 mısradan oluşan destan şiiri, şarap tanrının serüvenlerini, özellikle Hindistan seferini anlatır (Howatson, 2013: 644).

⁹³ Bakkhalar ya da şiirde söylendiği gibi “Mimallonlar”. Dionysos’u, tabiata karşıarak, müzik ve dans eşliğinde kendilerinden geçerek kutlayan kadınlar topluluğu. Çıplak bedenlerini, geyik vb. hayvanların derileri ile örter, başlarına sarmaşık çelenkleri takar ve ellerine, bir ucunda çam kozalağı bulunan değnekler alırlardı.

derisini yüzüp de bir ağaca astığı günden beri, kavalın sesinden hazzetmiyormuş.

Şair, tanrısal Hyagnis'in⁹⁴ oğlu ve Mygdonialı kavalcı olarak andığı Marsyas'ın, Athena'nın kavalını çalarak, Phoibos'u mücadeleye davet ettiğini de söylüyor.⁹⁵

Nonnos, tanrı Dionysos'un Hindistan serüvenlerini dizeleştirdiği kitaplardan birinde de⁹⁶ kendinden üstün olanlarla çekişmenin sakıncasına dair konuşuyor. Ozan, şarap tanrının arabacısı ve aynı zamanda yoldaşı olan Maron'un ağzından, silenos Marsyas'ın, Athena'nın kavalını eline aldığı ve mağrur bir tavır ile Phoibos'u müsabakaya davet ettiğini söylüyor. Ama tanrı, onu, bir ağaca bağlamış. Ardından kıllı derisini yüzerek, ondan bir tulum yapmış. Ağaçta asılı duran bu tulum, her rüzgâr esişinde şişer ve Marsyas'ın görüntüsüne bürünürmüş. Bir müddet sonra Delphoi Apollon'u, ona acımış ve –yine kendi ismiyle anılacak olan- bir ırmağa dönüştürmüş. İnsanlar, kıvrım kıvrım akarkenki sesi, rüzgârla diyar diyar dolaşırken, Marsyas'ın çaldığı ezgiyi anımsatan bu ırmaktan hâlâ söz edilirmiş (www.theoi.com/Georgikos/SatyrosMarsyas).

6. VARGI

Frigyalı Marsyas'ın hazin öyküsü, onun, kibrine yenilip tanrılara kafa tutması ve ölümünün ardından bir ırmağa dönüştürülmesi ile nihayetlenen serüveni, antik çağın tarih, coğrafya ve düşünce ustalarının yazılarında farklı bir boyutu ile karşımıza çıkıyor.

Tarihçi Herodot, Kserkes'in Anadolu'dan geçişini resmederken, büyük kralın, Marsyas'ın derisinden yapılmış tulumunun asılı olduğu Kelainai şehrine geldiğini söylüyor. Sicilyalı Diodoros ise Apollon'un, Marsyas'a yaptığından pişman olduğunu ve arbinin tellerini söktüğünü ifade ediyor. Öte yandan Plutarkhos'a bakılırsa, Atinalı siyasetçi Alkibiades, kaval çalmamış. Çünkü kaval, tıpkı savaş tanrıçasının dediği gibi, kişiyi çirkinleştirmiş.

Amasyalı Strabon, Anadolu'nun coğrafyasını irdelerken, Selevkoslu Antiokhos'un, Kelainai ahalisini –Marsyas ile Apollon'un çekiştiği- Apameia'ya yerleştirdiğini söylüyor. Coğrafyacı, kentin yakınında yer alan bir gölü de kaval yapımına uygun kamışların yetiştiği alan olarak nitelendiriyor. Manisalı Pausanias ise Yunanistan'a yaptığı seyahatler sırasında, Marsyas efsanesinin taştaki yansıısıyla karşılaştığını söylüyor. Bunlar arasında Atina ve Mantinea kentlerinde gördüğü yontular ile Delphoi'daki bir yapının duvar resimleri varmış.

Platon, Aelianus, Yaşlı Philostratos ve genç Philostratos ise Frigyalı satyrin efsanesini, birer aydın ya da filozofun gözüyle okuyorlar. Örneğin, Platon için, bu hikâye, erdem bağlamında irdelenmeyi hak ediyor görünüyor.

⁹⁴ Frigyalı efsanevi müzisyen. Bir görüşe göre, kavalı keşfeden Hyagnis, Marsyas'ın babası idi.

⁹⁵ Onuncu kitapta yer alan dizelerinde.

⁹⁶ Ondokuzuncu kitap.

Aelianus ise Marsyas'ın bir ağaca asılı duran derisinin tuhaflığından söz ediyor. Kaval sesini duyan post, hemen hareketlenirmiş. Öte yandan yaşlı Philostratos ve ardından torunu, Marsyas'ın Apollon ile arasındaki çekişmeyi, bizzat gördüklerini ifade ettikleri duvar resimlerine yansıdığı şekliyle aktarıyorlar.

Ovidius, Statius ve Nonnos gibi antik dönem şairleri, başkahramanı Frigyalı Marsyas olan bu hikâyeyi, mısralarına taşıdılar. Bunun yanında Hyginus, Plinius, Apollodoros ve Athenaios gibi yazın ustaları ise bu trajik efsaneyi, Frigya'dan –Marsyas'ın kavalından- yükselen bu hüzün tınısını, mitolojik eserlerinde ölümsüzleştirdiler.

KAYNAKÇA

- Demiralp, D. (2013), *Antik Çağ Düşünürlerinin Homeros Algısı*, Hitabevi Yayınları, Ankara.
- Diodorus (1814), *The Historical Library of Diodorus the Sicilian in 15 Books* (trans. G. Booth), Harvard University Press, Harvard.
- Erhat, A. (1984), *Mitoloji Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Grimal, P. (1991), *The Penguin Dictionary of Classical Mythology*, Penguin Books, London
- Herodotos (1991), *Herodot Tarihi* (çev. Müntekim Ökmen), Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Howatson, M. C. (2013), *Oxford Antikçağ Sözlüğü* (çev. Faruk Ersöz), Kitap Yayınevi, İstanbul.
- Ovid (1959), *Fasti* (trans. J. George Frazer), Harvard University Press, London.
- Ovid (1987), *Metamorphoses* (trans. A. D. Melville), Oxford University Press, New York.
- Pausanias (1918), *Description of Greece* (trans. W. H. S. Jones and Omerod, H. A.), Harvard University Press, London.
- Platon (1988), *Yasalar Cilt I* (çev. Candan Şentuna, Saffet Babür), Kabalıcı Yayınevi, İstanbul.
- Platon (2000), *Euthydemos* (çev. Halil Vehbi Eralp), Sosyal Yayınlar, İstanbul.
- Plutark (2005), *Yaşamlar 2* (çev. Meriç Mete), İdea Yayınevi, İstanbul.

Seyffert, O. (1957), *A Dictionary of Classical Antiquities*, George Allen&Unwin Ltd, London.

Smith W., ve Anthon C. (1884), *A New Classical Dictionary of Greek and Roman Biography, Mythology& Geography*, Harper& Brothers Publishers, New York.

Speake, G. (1994),*Dictionary of Ancient History*, Penguin Books, London.

Strabo. (1928),*Geography*, Volume 5 (Books 10- 12) (trans. Horace Leonard), Harvard University Press, Cambridge.

Strabon. (2000),*Antik Anadolu Coğrafyası* (çev. Adnan Pekman), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

<http://www.theoi.com/Georgikos/SatyrosMarsyas.html>, Erişim Tarihi: 25.04.2014

<http://www.theoi.com/Gallery/T61.5.html>, Erişim Tarihi: 25.04.2014

<http://www.theoi.com/Gallery/K.5.13.html>,Erişim Tarihi: 25.04.2014

http://www.flickr.com/10805421436_97568e8ecc.jpg, Erişim Tarihi: 2.05.2014

<http://www.lib-art.com/art-prints/apollo-and-marsyas-lauri.html>, Erişim Tarihi: 2.05.2014

I was born in Ankara in 1972. I graduated from Ankara University, Faculty of Languages, History and Geography, department of Classical Archaeology in 1994. In 2006, I got my Ph.D. with the study of “Art& Philosophy in Ancient Greece”. Since 2010, I have been working as an Asst. Prof. in Gazi University Faculty of Artrs, department of Archaeology. My research interests are Homer, Ancient Greek Art& Mythology and The Ancient Philosophy of Art. In 2013, I published a book under the title “Antik Yunan Düşünürlerinin Homeros Algısı”. The book is sold in Europe and USA as well as in Turkey.

1972 yılında Ankara’da doğdum. 1994 senesinde Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Klasik Arkeoloji Bölümü’nden mezun oldum. 2006’da yine Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nden, “Antik Dönemde Felsefe ve Sanat” başlıklı tez ile doktora derecemi aldım. 2010 senesinden beri, Gazi Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü’nde, yardımcı doçent olarak görev yapıyorum. İlgi alanlarım, Homeros, Eski Yunan Sanatı ve Mitolojisi ile Antik Çağ’ın Sanat Felsefesi’dir. 2013 yılında yayınladığım “Antik Yunan Düşünürlerinin Homeros Algısı” başlıklı kitap, Türkiye’nin yanısıra, Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri’nde de satılmaktadır.

